

Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınma Evleri

Nurhan TÜRKÖZ
A. Ü. Tıp Fakültesi
Sosyal Hizmet Uzmanı

İnsan eylemlerinin önemli bir kısmında şiddetin çeşitli biçimlerde kullanıldığı görülmektedir. Şiddetin yeni bir kavram olmadığı, ancak türlerine yeni sınıflandırmalar olduğu söylenebilir. Gerçekten de tüm dünyada şiddet olaylarında bir türmanış gözlenmektedir. Bölgesel savaşlar, ırk ayaklanmaları, siyasal suikastler, dövülen, tecavüze uğrayan çocuk ve kadınlar her an kitle iletişim araçları yoluyla haberdar olduğumuz şiddet olgusunun farklı yönlerini yansıtmaktadır.

Çok yönlü bir sorun olan şiddetin çözümü ise, kuşkusuz tek boyutlu olmayacaktır.

Ondokuzuncu yüzyıla dek şiddet olgusu, tek başına bir inceleme konusu olmamıştır. Sorunun ele alınışında öncelikle saldırganlık üzerinde durulmuştur. Bilindiği gibi, saldırganlık (aggression) ve şiddet (violence) farklı anlamlar içermektedir. Bu nedenle bir karışıklığa yol açmamak için iki terimin açıklanması zorunludur. Genel olarak saldırganlık, atılğan (assertive), zorlayıcı (intrusive) ve tecavüzkar (atacking) davranışların bir bütünü olarak tanımlanabilir. Bu tanımlama açısından saldırganlık, gizli ya da açık saldırıları, egemenlik sağlamaya yönelik davranışları olduğu kadar işlevsel sözcükleri, bir işi başarmak veya bir görevin üstesinden gelmek için güçlülük taslayıcı, iddialı davranışları da içermektedir. (1)

Şiddet ise, saldırganlığın bir biçimidir. Bir başka deyişle, yıkıcı, yokedici saldırganlıktır. Kişilere ya da çeşitli nesnelere fiziksel zarar vermeyi içermektedir. Şiddet güçlü, kontrolsüz, aşırı, birdenbire ve bazen de amaçsız olabilir. Bundan başka toplu veya bireysel de olabilir.

Çocuğa yönelik şiddet, siyasal şiddet gibi değişik şiddetlerin yanı sıra evlilikte kadına yönelik şiddette önemli sorunlardan birisidir.

Evlilikte kadına yönelik şiddet vakalarında artış olduğu bilinmektedir. Pek çok olayın aile içinde saklı kaldığı ve istatistiklere yansımadağı düşünülecek olursa sorunun ne denli büyük boyutlara ulaştığı daha iyi anlaşılabilir. Örneğin Morçatı Kadın Sığınma Vakfı'na 1 Temmuz 1992 - 29 Şubat 1993 tarihleri arasında 27.557 kadın başvurmuştur. (2)

Genel olarak evlilikte kadına yönelik şiddet, kocanın karısı üzerinde bilinçli olarak fiziksel zarar verme eylemi olarak tanımlanmaktadır. Bu arada duygusal yönden acı vermenin de fiziksel şiddete eşit derecede zarar verici olduğu söylenebilir.

Fiziksel şiddet, her yıl altı Amerikan ailesinden en az birinde ortaya çıkmaktadır. Genelde tüm Amerikalı çiftlerin yarısında evlilik yaşamları boyunca şiddet ortaya çıkmaktadır. Her yıl yaklaşık 1.700 kadın bu şiddetten ölmektedir. (3) Yine ABD'de ulusal düzeyde

yapılan bir araştırma her yıl yaklaşık 1.8 milyon kadının kocası tarafından dövüldüğünü ortaya koymuştur. (4)

Bazı şiddet türleri, kadını tokatlamak gibi, görece olarak hafif sayılırken bazı şiddet davranışları da yüksek derecede bireye zarar verici eylemler olarak görülmektedir. Bıçaklamak, ateş etmek bu tür şiddet eylemleri arasında yer almaktadır. Şiddetin derecesine bağlı olarak kadının ayakta veya yatakta tedavisi gerekebilmektedir. Evlilikte şiddet vakalarının önemli bir kısmını, yüksek derecede zarar verici eylemler oluşturmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, şiddet olaylarının tümü dışarı vurulmamaktadır. Kadınlar, çoğu kez bu tür olayları açıklamaktan utanmakta hatta suçluluk duymaktadırlar.

Evlilikte kadına yönelik şiddet vakalarının toplumsal tabakalaşma sisteminde, aşağıya doğru inildikçe arttığı bilinmektedir. Bunun ekonomik baskı ve sıkıntılarla çok açık bir ilişkisi olduğu gibi, alt sınıflarda ortaya çıkan şiddet olaylarında diğer sınıflara göre daha fazla polis gibi müdahale güçleri ile karşı karşıya oluşla da ilişkisi vardır.

Orta ve üst sınıflarda vakaların polise, dolayısıyla istatistiklere yansımadağı daha az sözkonusu olmaktadır. Kadınlar böyle bir durumda daha özel bir biçimde doktorları veya avukatları aracılığıyla sorunu çözebilmektedirler.

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı'na başvuran

kadın hastalarla bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya konu 140 kadından 80'ninde evlilik içinde şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır. (5)

Araştırmacılar, evlilikte şiddete başvuran erkeğin özelliklerini şu şekilde özetlemektedirler;

a) Düşük öz saygısı: Evlilikte şiddet, kocanın güçsüzlük ve yetersizlik duygularını yenme ve özsaygıyı koruma çabası olarak görülmektedir.

Araştırmalar evlilik ilişkisi iyi gitmediği halde şiddete başvurmayan erkeklere kıyasla şiddete başvuran erkeklerin belirgin biçimde düşük öz saygılarının olduğunu ortaya koymuştur.

b) Bağımlılık: Bağımlılık açısından evlilikte şiddet, erkeğin karısına duyduğu ihtiyacı yok etmek amacıyla yaptığı bir teşebbüs veya engellemeye karşı oluşturduğu bir atak olarak görülmektedir. Öte yandan şiddet kocanın çocukları kendince doğru ve kısa yoldan disipline etmek, karısını da "ideal eş" beklentilerine uydurabilmek için yaptığı bir atak da olabilir.

Çeşitli araştırmalar, şiddete başvuran erkeklerin, eşleri kendilerini terk ettikleri ya da terk etme tehdidinde buldukları zaman intihara teşebbüs ettiklerini, psikotik atakta bulduklarını

veya panik duygusu geliştirdiklerini ortaya koymuştur. (6)

c) Alkol Kullanımı: Şiddete başvuran erkekler arasında alkol kullanımının yaygın olduğu saptanmıştır.

Bir başka deyişle şiddet davranışına genellikle süreklilik taşıyan aşırı alkol eşlik etmektedir. alkol erkeğe, şiddet davranışını mazur gösterme fırsatını vermektedir.

d) Şiddet Davranışla ilgili Sorumluluk Üstlenme: Evlilikte şiddete başvuran er-

kekler bu eylemlerinden ötürü çoğu kez kendilerini sorumlu tutmazlar. Ya eşleri kendilerini kıstırtmaktadır ya da kendilerini bir türlü kontrol edememektedirler. Bu tutuma bağlı olarak da profesyonel bir yardım arayışına girmemektedirler.

e) Geleneksel Cinsiyet Rollerine Duyulan İnanç: Bu erkekler, eşlerini dövebileceklerini çünkü, toplumun kendilerine bu hakkı verdiğini düşünmektedirler. Eşleri kendilerinin her sözüne kayıtsız şartsız boyun eğmelidir. Bu erkeklerin gözünde şiddet, aile içinde kontrol ve otoritelerini korumak için kullandıkları temel araçtır.

Evlilikte şiddete uğrayan kadınların konumuna baktığımızda oldukça karmaşık olduğunu görmekteyiz. Çoğu kadın, fiziksel şiddetin egemen ol-

duğu ilişkiyi kolay kolay terk edememektedir. Bir kadını şiddet uygulasa bile kocasıyla birlikte kalmaya iten çeşitli faktörler vardır.

Bu faktörlerin başında, şiddetin az olması halinde kadın tarafından normal algılanabilmesi gelmektedir. Böyle bir algılamada, kocanın aldığı alkol durum için bir gerekçe oluşturmaktadır. Bir başka faktörde geleneksel kadın-erkek rollerine ilişkin inançtır. Öte yandan maddi kaynakların yetersizliği, akraba ve arkadaşların yeterince desteklememesi de kadının şiddetin egemen olduğu bu ilişkide kalmasına yol açmaktadır.

Ülkemizde evlilikte şiddete uğrayan kadınların yardım alabileceği kurumlar son yıllara dek psikiyatri klinikleri ile sınırlı kalmıştır.

ABD ve Avrupa ülkelerine baktığımızda 1970'li yıllardan başlayarak pek çok kadın sığınma evinin açıldığı ve giderek yaygınlık kazandığını görüyoruz.

Sığınma evleri, çoğu kadın için şiddetin egemen olduğu ilişkiden kurtulma yolunda ilk adım olmaktadır. Şiddete maruz kalan kadının geçici sürede yatılı barınabileceği, sosyal danışmanlık, psikiyatrik tedavi, hukuk danışmanlığı gibi birçok desteğin sağlanabileceği, kendi seçimleriyle yeni yaşamının koşullarının hazırlanmasında (iş-konut) yardım hizmetlerinin verildiği bir kurumdur Kadın Sığınma Evleri. Bünyesinde kadrolu ve/veya gönüllü sosyal hizmet uzmanı, avukat, psikiyatrist, pedagog gibi meslek elemanları görev alır.

- (1) Çiğdem ARIKAN, "Sosyal Hizmetler Açısından Şiddet ve Bir Türü Olarak Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Y.O. Dergisi, C.V, S.1,Ocak 1987, s.75
- (2) "Koca dayacağı Korkunç Durum", "Sabah Gazetesi, 26.3.1993, s.19
- (3) S.K.STEİNMETZ, "Women and Violence : Victims and Perpetrators", American Journal of Psychotherapy, 1980, s.334-349
- (4) D.BASS-J.RICE, "Eş dayacağı ve Dayacağı karşı dayanışma Kampanyası", Kadın Bakış Açısından 1980' Türkiye'sinde Kadın, İstanbul 1990, s.315
- (6) Çiğdem ARIKAN, a.g.m.,s.84